

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Факультет соціальної та психологічної освіти
Кафедра психології**

Костилова Яна Юріївна

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

спеціальність 053 Психологія

РЕФЕРАТ

магістерської роботи
за освітньо-професійною програмою
«Психологія»

Науковий керівник: *кандидат
психологічних наук, доцент
Вахоцька Ірина Олександрівна*

Умань – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	7
1.1. Поняття та структура соціальної компетентності молодшого школяра.....	7
1.2. Соціальна компетентність як одна з ключових компетентностей молодших школярів.....	17
1.3. Основні напрями соціально-психологічної та виховної роботи з молодшими школярами.....	29
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	37
2.1. Методика дослідження сформованості соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку.....	37
2.2. Експериментальне дослідження формування соціальної компетентності учнів початкової школи.....	43
2.3. Рекомендації щодо формування соціальної компетентності учнів початкової школи.....	49
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	64

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сьогодні, коли відбуваються зміни і модернізації в області освіти, особлива увага звернена на роль школи, як організатора освітнього середовища для розвитку особистості. Функція школи - це не тільки навчання і виховання, але і соціалізація школяра, формування життєвої компетентності, розвиток соціальних значимих якостей особистості.

Рада Європи розробила загальну класифікацію з п'яти груп компетентностей, перша з яких є група соціальних компетентностей, до яких входять знання про соціальну реальність, уміння та навички взаємодіяти з нею та соціально-особистісні характеристики індивіда, які відповідають за ефективність виконання ним певної соціальної ролі. Таким чином, громадянську та інформаційно-комунікативну компетентності деякі дослідники справедливо вважають складовими комплексу соціальної компетентності особистості.

Основою нової освітньої парадигми є формування компетентної особистості, здатної до соціальної активності та реалізації власних задумів. Формування соціальної компетентності у молодших школярів є одним з найбільш актуальних завдань сучасної початкової ланки освіти, оскільки ця компетентність визначає успішність в їх повсякденному житті, стимулюватиме їх інтеграційні процеси, дозволяючи не тільки адаптуватися, але й активно впливати на життєві події, засвоювати певні соціальні позиції, змінювати навколишню дійсність і самого себе.

В Концепції «Нова українська школа» соціальна компетентність пояснюється як здатність до співпраці задля певного результату та уміння досягати компромісів. Сформована соціальна компетентність молодших школярів характеризує дитину як відкритую до суспільства особистість, що володіє навичками соціальної поведінки, готовністю до сприймання соціальної інформації, бажанням пізнати оточуючий світ. Стратегії соціальної поведінки, засвоєні в молодшому шкільному віці, можуть стати фундаментом розвитку повноцінної особистості. Тому необхідною умовою є цілеспрямована допомога у побудові ефективних поведінкових стратегій, а розвиток соціальної

компетентності молодших школярів повинен стати одним із найважливіших напрямів роботи в початковій школі. Напружена ситуація в сучасному українському суспільстві загострює проблему формування соціальної компетентності кожного громадянина і особливо важливо здійснювати кроки починаючи з молодшого шкільного віку.

Питання сутності, змісту та структури соціальної компетентності є не достатньо розробленими у вітчизняній науці. Коло досліджень, присвячених цій проблемі, досить обмежене (С.Макаренко, О.Полуніна, А.Онкович, С.Козак, С.Демченко, М.Елькін, Н.Завініченко та ін.), проте, слід зазначити, що перелічені дослідники торкаються поняття соціальної компетентності лише у зв'язку з професійною та комунікативною компетентностями.

На основі узагальнення різних підходів і ключових смислових одиниць ми розглядаємо соціальну компетентність як інтегративну здатність особистості, яка формується в результаті соціалізації, та є системою, що включає в себе мотиви, цінності, соціальний досвід, здібності, знання та навички особистості, цілісність яких забезпечує ефективність взаємодії з іншими людьми, самостійність пошуку конструктивних рішень проблем у практичних життєвих ситуаціях, можливість швидкої адаптації до нових умов життя і самореалізації.

Актуальність проблеми

Соціальна компетентність молодшого школяра – це здатність на основі набутих знань й особистісного досвіду відповідно до своїх вікових можливостей ефективно взаємодіяти з іншими та вирішувати соціальні проблеми, з якими він зустрічається у своєму повсякденному житті. Вона визначає його здатність до повноцінного життя в соціумі, вмінні адаптуватися до змінних умов середовища.

Становлення молодшого школяра як повноцінного суб'єкта суспільного життя потребує цілеспрямованого педагогічного впливу на всі компоненти соціальної компетентності, зокрема: проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб різних соціальних груп, окремих людей відповідно до соціальних норм і правил; співпраця в групі; розв'язання

конфліктів; комунікативність. Тобто дидактико-методичний супровід має бути спрямованим на забезпечення таких здатностей: аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів в суспільстві (школа, родина), визначення в них свого місця; планування свого майбутнього; співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі і функції в колективі, проявляти ініціативу, бути толерантним у взаєминах з іншим брати на себе відповідальність за прийняття рішень та їх виконання; брати участь у виробленні мети діяльності, планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій; визначати мету спілкування, застосовувати ефективні стратегії комунікації залежно від ситуації; вміти емоційно налаштовуватись на спілкування з іншими.

Об'єкт дослідження: процес формування соціальної компетентності в початковій ланці закладу загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: особливості формування соціальної компетентності молодших школярів.

Мета полягає у розгляді проблеми психологічного супроводу формування соціальної компетентності здобувачів освіти початкової школи.

Завдання:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі та освітній практиці.
2. З'ясувати зміст і структуру поняття соціальної компетентності здобувачів освіти.
3. Експериментально визначити рівні сформованості соціальної активності молодших школярів.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання, порівняння, класифікація, систематизація, узагальнення, що дало змогу розкрити стан розробки проблеми дослідження, уточнити зміст, структуру та особливості формування соціальної компетентності дітей молодшого шкільного віку; емпіричні: вивчення педагогічного досвіду, спостереження, анкетування,

тестування, опитування, проєктивні методики; методи обробки результатів дослідження: групування, статистичні методи.

Практична значущість полягає в розробці моделі формування соціальної компетентності в здобувачів освіти початкової школи для реалізації її в умовах освітнього процесу. Експериментальний матеріал можна використовувати в підготовці психологів, вчителів початкових класів та соціальних педагогів, в системі післядипломної освіти та у практиці роботи дошкільних закладів.

На основі узагальнення різних підходів ми виділили критерії (мотиваційний, когнітивний, особистісний, поведінково-діяльнісний, рефлексивно-регуляторний), конкретизували показники діагностики рівнів сформованості соціальної компетентності здобувачів освіти молодшого шкільного віку.

На основі визначених критеріїв та показників було проведено констатуючий експеримент з метою дослідження рівня розвитку соціальної компетентності учнів молодшого шкільного віку. В експерименті брав участь 21 учень перших класів та третіх класів Криворізької загальноосвітньої школи-інтернату I-II ступенів № 4.

Структура роботи зумовлена логікою дослідження і складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків. Обсяг основного тексту становить 63 сторінок. Додатки викладено на 15 сторінках. Загальний обсяг роботи – 78 сторінок. Список використаної літератури містить 82 найменувань.

ВИСНОВКИ

Таким чином, в результаті дослідження нами було:

1. Проаналізовано стан досліджуваної проблеми в психолого-педагогічній літературі та освітній практиці.

2. З'ясовано зміст і структуру поняття соціальної компетентності здобувачів освіти.

3. Експериментально визначені рівні сформованості соціальної активності молодших школярів, а також з'ясовано що розвиток соціальної компетентності є результатом соціалізації.

4. Соціальна компетентність здійснюється через проходження етапів соціальної адаптації, ідентифікації, індивідуалізації та персоніфікації. Виявлено, що розвиток соціальної компетентності молодших школярів залежить від створення психолого-педагогічних умов для прояву соціально-комунікативної активності, організації конструктивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками спілкування, під час якої відбуваються зміни у світогляді, ціннісних орієнтаціях та установках. Цінності та норми суспільства передаються дітям у процесі навчання та виховання, привласнюються або ігноруються ними. Розвиток соціальної компетентності залежить від очікування навчального закладу і родини, завдань, поставлених перед ним на різних вікових етапах.

Результати констатувального експерименту показали недостатній рівень сформованості соціальної компетентності в дітей молодшого шкільного віку. Проведене дослідження не вичерпує в повній мірі всіх аспектів зазначеної проблеми. Зокрема, подальшої розробки потребує узгодження змісту формування соціальної компетентності молодших школярів з іншими ключовими компетентностями, що є перспективами наших подальших наукових пошуків.